

EERSTE HULP BIJ STOTTEREN

Algemene info voor leerkrachten Lager Onderwijs

Als juf of meester kan je een schakel zijn in stottertherapie:

- ⚙ Als model voor het kind en de klasgenoten
- ⚙ Als informatiebron
- ⚙ Als participant in aanpak

⇒ De schakel van LEERKRACHT omvat:

1. Kennis verwerven
2. Detecteren en signaleren
3. Model tonen in omgang met stotteren
4. Helpen in aanpak, samenwerken

In dit deel van het infopakket gaan we dieper in op kennis verwerven, model tonen, helpen in aanpak en samenwerken.

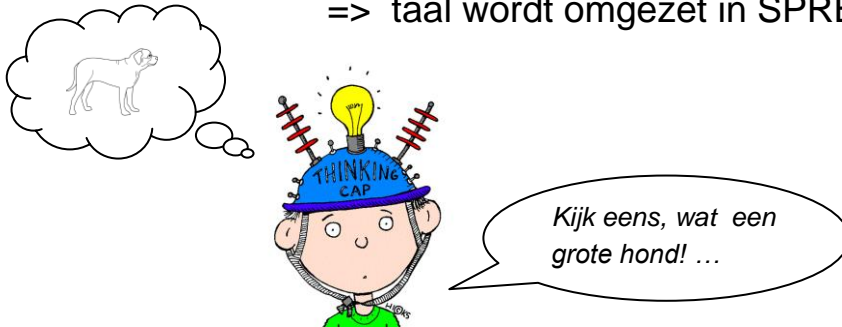
KENNIS VERWERVEN

Wat is VLOEIEND SPREKEN?

Je wil iets vertellen:

Je DENKBEELDEN => worden omgezet in TAAL

=> taal wordt omgezet in SPREEKBEWEGINGEN

Spraakbewegingen volgen elkaar vlot op = spreken verloopt continu, met zekere snelheid en ritme, zonder veel inspanningen.

Ook vlotte sprekers maken onvloeiendheden!

Tip: Over normaal onvloeiend spreken vind je meer info in het scholenpakket leerkrachten kleuteronderwijs.

Wat is STOTTEREN?

STOTTEREN = vloeiendheidsprobleem

Het kind ondervindt IN woorden ophoud of onderbrekingen die ONGEWILD en ONVRIJWILLIG zijn.

- ☒ Niet bij elk kind evenveel of precies op dezelfde manier!
- ☒ Stotteren verloopt periodisch, met hoogtes en laagtes.
- ☒ Soorten stottermomenten: **B - H - V**

H = Herhalen van een k-k-k-klank, een le-le-le-ttergreep of-of-of-of een kort woord

V = Vvvvvverlengen van eeeeeen klank

B = Blo.kkeren .op een klank (stil of luid)

STOTTEREN = ook inspanning en bijkomende gedragingen voor, tijdens en/of na een stottermoment

Stotteren kunnen we vergelijken met een anemoon die een kern en tentakels heeft. De kern stelt de stottermomenten voor, de tentakels zijn bijkomende gedragingen, inspanning, bijbewegingen.

VERMIJDEN

= proberen ontlopen, verbergen of onderdrukken van stotteren of spreken.

Bv. korte antwoorden geven, andere woorden/synoniemen gebruiken, zeggen 'ik weet het niet', fluisteren, aanwijzen, niet antwoorden, ...

UITSTELLEN

= wachten met spreken/een woord tot de aangevoelde spanning of de verwachting van te gaan stotteren vermindert.

Bv. pauze laten, doen alsof eerst diep nadenken, ander kind laten voorgaan, pas later antwoorden, woord of stuk zin inlassen, nog eens vragen 'wablief', ...

STARTGEDRAG

= een kleine beweging of geluid maken net voor het begin van een klank of een woord als poging om het woord zonder stotteren te kunnen starten.

Bv. ademhapje, klank voorzetten, tik met vinger, duw met voet, geluidje, slikken, ...

DUWEN

= proberen het stottermoment te doorbreken en er uit weg te geraken door bijbewegingen of geluiden te maken, er is verhoogde spierspanning.

Bv. met hoofd naar voor knikken, ogen toeknippen, wenkbrauwen omhoog trekken, meetikken met hand, met tong persen, toonhoogte dalen of stijgen, ...

- Dit bijkomend gedrag heeft een functie!
=> wordt opgeslagen in het kindergebrein en dus aangeleerd!
- Dit bijkomend gedrag kan een geautomatiseerde gewoonte worden!
- Belang van vroegtijdige interventie!
- Het bijkomend gedrag wordt o.a. in de hand gewerkt door:
  - de manier waarop je als luisteraar reageert (innerlijk en uiterlijk), sociale reacties: bv. gelaatsuitdrukkingen, gespannen houding of angst, in de plaats spreken van het kind, ...
  - advies van de luisteraar: bv. adem goed, denk na, zeg opnieuw, tik mee, ...
  - gespreksomstandigheden, tijdsdruk in gespreksituaties, ...

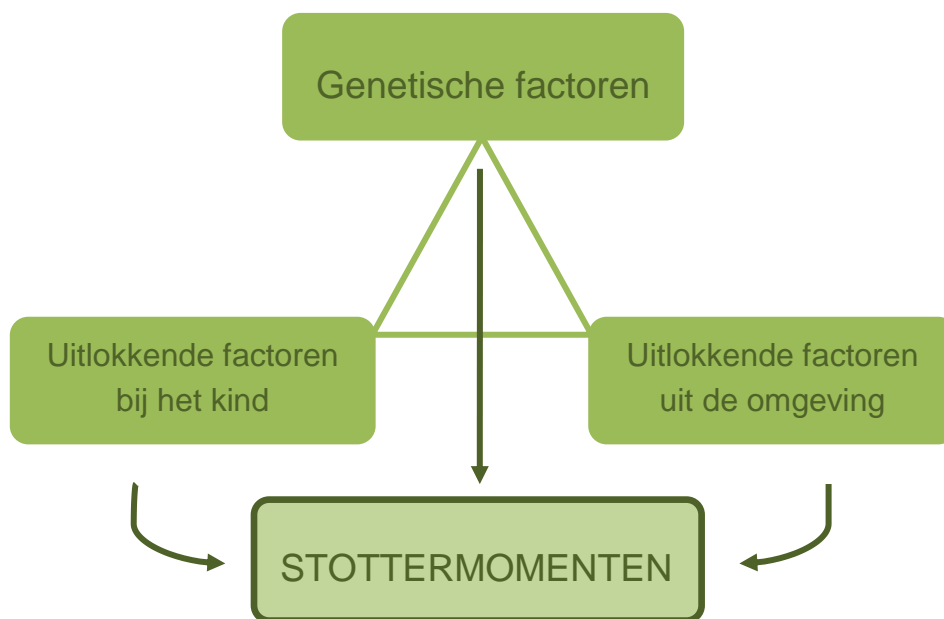
HOE ONTSTAAT stotteren?

Hoe ONTWIKKELT stotteren zich verder?

Stotteren ontstaat door een samenspel van verschillende factoren: genetische factoren, factoren bij het kind en omgevingsfactoren.

Als de AANLEG van een kind om te stotteren (genetische factoren) gevoed wordt met voldoende uitlokkende factoren (factoren bij het kind en omgevingsfactoren) ontstaat stotteren.

=> stottermomenten

Voorbeelden van uitlokkende
FACTOREN BIJ HET KIND:

fysieke vermoeidheid,
emoties, gevoeligheid,
temperament, groei, ...

Voorbeelden van uitlokkende
FACTOREN UIT DE OMGEVING:

hoge verwachtingen,
uitvragen, tijdsdruk,
groeps grootte, reacties
van luisteraars, ...

Kinderen ontwikkelen gevoelens en ideeën over spreken, telkens ze ervaringen opdoen met stotteren. Hun geheugens worden gevuld met allerlei inlichtingen: cognitief en emotioneel = IN STAND HOUDENDE FACTOREN. Het stotteren ontwikkelt zich verder door deze in stand houdende factoren (aangeleerd, kunnen opgeroepen worden ...).

=> sneeuwbaaleffect, vicieuze cirkel tussen: stottermomenten, gevoelens en gedachten, spanning en bijkomende gedragingen als reactie op stottermomenten.

=> PERSISTEREN VAN STOTTEREN

Hoe ervaren kinderen die stotteren hun spreken?

- ❏ Heel jonge kinderen die stotteren ervaren hun spreken als anders, ervaren de stottermomenten als onaangenaam, als een verlies van controle. Het stotteren kan variëren in hevigheid.
- ❏ Kleuters en kinderen uit de eerste tot tweede graad van het lager onderwijs die al heel wat ervaring met stotteren opgedaan hebben, kennen woorden voor de verschijnselen van stotteren. Zij leren namen voor hun gevoelens en vergroten hun kennis van o.a. kenmerken van spreken en hun stotteren. Zij leggen verbanden en ontwikkelen inzichten, zij anticiperen 'moeilijke' momenten, ... ze ontwikkelen in stand houdende factoren.
- ❏ Kinderen vanaf 10 jaar vergaren al heel ingewikkelde netwerken van verbanden, voorspellingen en effecten van hun stotteren. Zij beschikken over heel uitgebreide detailgegevens in hun geheugen over verschijnselen bij spreken, uitgebreide gevoelservaringen en herinneringen. Kortom ze kunnen inwendig veel bezig zijn met spreken, stotteren.
- ❏ Stotteren kan een belemmering zijn: op vlak van taal, op sociaal vlak en later ook op professioneel vlak.

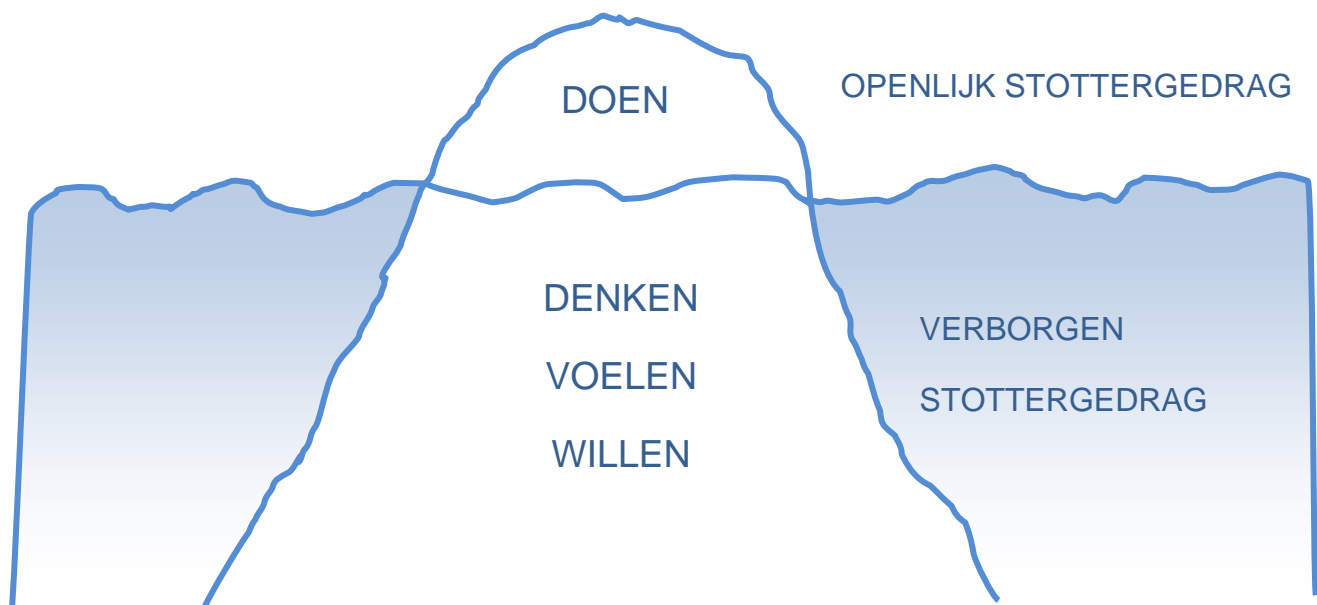
Wat betekent een IJSBERG van stotteren?

Stotteren kan je vergelijken met een ijsberg: een deel boven water (openlijk) en een groter deel onder water (verborgen). De delen van de ijsberg beïnvloeden elkaar.

OPENLIJK STOTTERGEDRAG kan je observeren: horen, zien (zie pg. 2, 3)

Kern: Blokkeringen – Herhalingen – Verlengingen (B – H – V)

Tentakels: vermijden, uitstellen, startgedrag, duwgedrag

VERBORGEN STOTTERGEDRAG:

Denken = cognities:

bv. “Ik kan niet goed praten”, “Woorden met /k/ kan ik niet uitspreken”, “Stomme mond!”, “Ze gaan me uitlachen.”, ...

Voelen = emoties:

bv. controleverlies, schaamte, boosheid, frustratie, onzekerheid, ongeduld, spanning, ...

Voelen = lichamelijke gewaarwordingen:

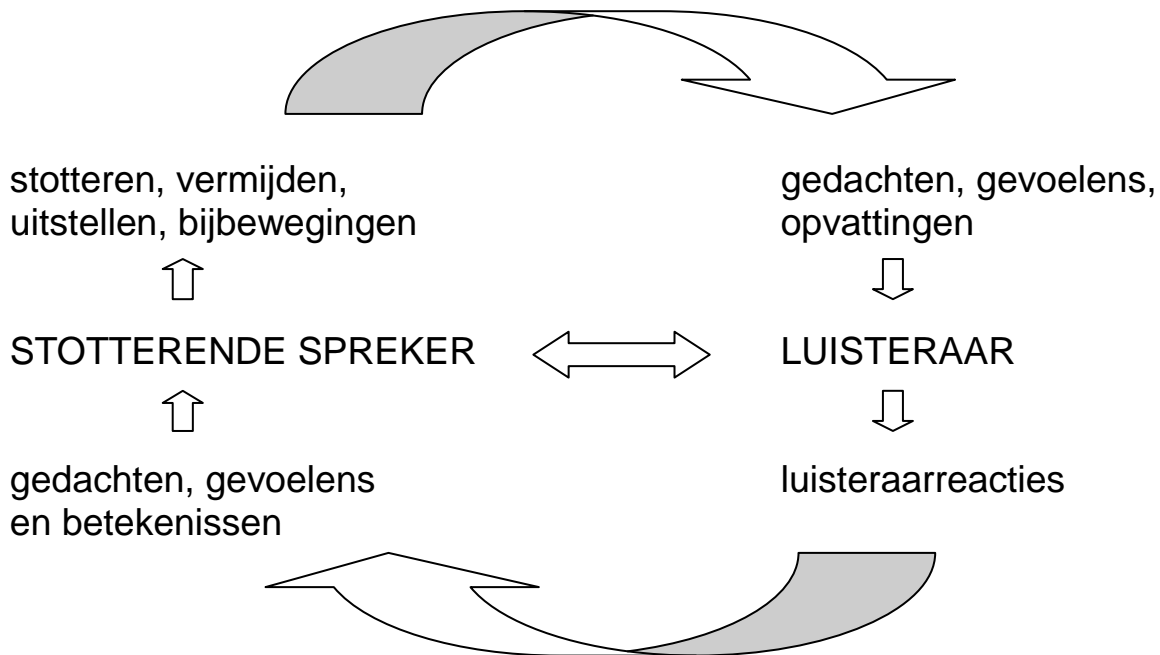
bv. spanning, warm gevoel, ...

Willen = Drijfveren:

bv. goed willen overkomen, vlotter willen praten, goede punten willen, ...

MODEL TONEN IN ONGANG MET STOTTEREN

Een wederzijdse beïnvloeding van gesprekspartners impliceert het belang van een correcte omgang met een kind dat stottert. Stotteren horen en zien beïnvloedt de luisteraar. De reacties van de luisteraar beïnvloeden de stotterende spreker.

De luisteraarreactie is een model waar de stotterende spreker gegevens uit afleidt over spreken, over stotteren.

⇒ Belang helpend model, helpende luisteraarreacties

Als leerkracht ben je een model voor het stotterende kind, maar ook voor de andere kinderen, de luisteraar.

Op de volgend pagina schetsen we een algemeen helpend model. Het doen, denken, voelen en willen is individueel verschillend, van kind tot kind. Individuele verschillen van wat het stotterend kind als helpend ervaart, zijn mogelijk. Als een kind uit de klas stottert en therapie volgt, kan je bij de therapeut bijkomende tips navragen.

HELPEND MODEL:

- ☐ Zorg voor een OASE VAN COMFORTABEL SPREKEN zonder negatieve gevoelens en gedachten, zonder grote spanning in het gesprek, met lage tijdsdruk.
- ☐ LUISTER NAAR DE INHOUD, naar WAT het kind vertelt en niet naar hoe het kind vertelt.
- ☐ Probeer geduldig te luisteren met begrip, om de onvloeiende momenten te tolereren: GEEF TIJD om het kind te laten spreken.
- ☐ Als je regelmatig herhaalt wat het kind vertelt, los van stotteren toon je dat je met interesse luistert en het kind begrijpt. Dit noemen we REFLECTEREN of schaduwen.
- ☐ Gebruik een GOEDE BEURTWISSEL en houd zo het tempo in het gesprek laag.
- ☐ Je kan het best AANKIJKEN OP EEN NATUURLIJKE MANIER.
- ☐ Toon NEUTRALE NON-VERBALE REACTIES of zoals verwacht n.a.v. de inhoud van het gesprek.

Wat is niet-helpend? Enkele voorbeelden:

- ☐ Best geef je geen technische adviezen als “rustig praten”, “denk eerst na”, “adem goed in”. (Probeer zelf geen oefeningen en theorieën uit.)
- ☐ Prijs vlot praten niet op een ongezonde manier. Reageer op net dezelfde manier als het kind vlot praat en als het kind stottermomenten meemaakt.
- ☐ Je slaat de beurt van het kind beter niet over uit medelijden.
- ☐ Je komt ongeduldig over als je de woorden van het kind aanvult.
- ☐ Een gesprek met hoge taaldruk of tijdsdruk is niet-helpend.
- ☐ ...

HULPVOLLE TIPS VOOR SAMENWERKING

AANPAKKEN = SAMENWERKEN

In stottertherapie zijn er naast de THERAPEUT verschillende schakels.

Een belangrijke schakel is uiteraard het KIND zelf:
het kind leert, ondervindt, ervaart en traint heel wat.

We zetten ook de OUDERS als schakel in:
om openlijk en verborgen stottergedrag van het kind te
beïnvloeden en gestelde doelen te bereiken.

Als LEERKRACHT kan je ook een schakel zijn. We sommen enkele
hulpvolle, algemene tips voor aanpak op.

- 📖 Een eerste belangrijke tip is COMMUNICATIE en samenwerken met de schakels: kind (als het kind er klaar voor is), ouders, therapeut en leerkracht. Let op: Praat niet over het hoofd van het kind heen tegen ouders!
- 📖 Als leerkracht ben je een waardevolle informatiebron!
- 📖 Het is helpend om INZICHT te krijgen in uitlokkende processen: factoren bij het kind zelf en uit de (schoolse) omgeving.
- 📖 Je kan mee invloed uitoefenen op STRESSFACTOREN door:
  - Stotteruitlokkende factoren weg te nemen of te ontlopen, waar nodig en waar het kan.
  - Stotteruitlokkende factoren te doseren: bv. woordenschat aanpassen aan taalniveau van het kind, verminderen van tijdsdruk, spreiden in de tijd van spannende activiteiten, ...
  - stressverminderende zaken toe te voegen: bv. een spreekbeurt houden per twee in plaats van individueel, ...!Dit in samenspraak!
- 📖 Ook cognities en emoties over spreken kan je mee helpen positief beïnvloeden. Enkele voorbeelden:
  - Je kan waken over een algemeen positieve sfeer.

- Het is helpend als het kind een overzicht heeft aan prettige, aangename ervaringen met spreken.
- Een helpend model als luisteraar is essentieel.
- Probeer niet-helpende reacties van andere luisteraars te neutraliseren.
- Complimenten toevoegen en juiste feedback geven, heeft baat.
- Zelfwaardering, vertrouwen in zichzelf stimuleren is waardevol.
- Het is belangrijk om het kind zelf initiatieven te laten nemen in sociale contacten, bij spreken, ondanks stotteren.

!Dit in samenspraak!

📖 Pak uitsluiten, plagen en pesten aan. Door te tonen hoe je adequaat kan reageren op ongepaste reacties over spreken leert het kind zich beter zelf verweren tegen opmerkingen.

📖 ...

⇒ AANPAKKEN = SAMENWERKEN = COMMUNICEREN

Voor specifieke hulpvolle tips en bij twijfel kan je informeren bij een logopedist(e) - stottertherapeut(e).

Dank je wel voor je interesse en het lezen!

Namens kinderen die stotteren, hun ouders, BSV en de auteurs.